

# GAZETA TRANSILVANIEI.

Redacțiunea și Administratiunea:  
Brasiovu, piața mare Nr. 22. — „Gazeta” ese:  
Joia și Dumineca.  
Prețulu abonamentului:  
pe unu anu 10 fl., pe șiese luni 5 fl., pe trei luni  
3 fl. v. a. — Tieri esterne 12 fl. pe unu anu séu  
28 franci.

Anu **XLI**

Se prenumera:  
la postele c. și r. și pe la dd. corespondenti.  
Anunțurile:  
un'a serie garmondu 6 cr. și timbru de 30 cr.  
v. a. pentru fiacare publicare. — Scrisori ne-  
francate nu se primescu. — Manuscripte nu se  
retramitu.

Nr. 21.

Joi, 16 | 28 Martiu

1878.

## Cestiunea sudslavica.

Braslovu, 27 Martiu 1878.

„Maghiarii sunt o insula in oceanulu slavicu. Eu nu amu facutu oceanulu și nici nu amu turburatu valurile lui; voi inse vedeti, că nu cumva aceste valuri se ve rapeasca cu sine și se ve inghitia!” Candu marele literatu și politicu croatu Ljudevit Gay a adresatu aceste cuvinte in diet'a dela Posoniu, (Pressburg) patriotulu Deák, care 'lu infruntá pentru atitudinea s'a nationala, abia a visatu ca dupa 38. de ani starea lucrurilor se va schimbá astfeliu incatu chiaru acei maghiari trufasi, cari pe atunci (1840) nu voiau se concéda deputatoru croati a se folosi in parlamentu nici macaru de limb'a latina, se vina se recunósca indreptatirea reala a ideei celei mari, ce a propagáto densulu in tóta vieati'a s'a, a uniunei popóloru sudslavice, a asia numitului illyrismu. Dupa tratatulu dela San Stefano maghiarii au trebuit se 'si marturisésca, ca stau față cu-o noua situatiune, pe care trebuie se-o judece din puncte de vedere cu totul diferite de cele ce le aveau pana acuma. Vorbirile ce s'au tienutu cu ocaziunea desbaterei asupra creditulu de 60 milióne in delegatiunea ungara respira nesce idei, cari pe lenga ce da espressione acestei convictiuni, sunt de cea mai mare insemnatate pentru directiunea viitoare a politicei austro-ungare.

Maghiarii vedu prea bine, ca, déca Austro-Ungari'a ar' renunțiá de totu la o politica activa si de putere mare in Orientu, 'si-ar' subscrie ea insusi sentinti'a de mórte. Destulu au indemnatu si provocatu ei pe guvern, care le era amicu si in a caruia frunte se aflá unu omu de incredere alu loru, se nu lase se ajunga lucrurile la atáta, cá monarchi'a se fia silita a inaugura o politica cu totul contraria principiiloru professate si practicate de catra germano-maghiari dela 1867 încóce. Avemu inca lipsa de pace pe vreo doue-dieci de ani, pentru cá in timpulu acest'a se se consolideze viéti'a nóstra de statu dualistica, diceau maghiarii.

Cont. Andrásy voindu a satisface dorintiei acesti'a a connationaliloru sei s'a facutu chiaru advocatulu pacii inaintea Europei, si aderandu la politice'a asianumita „de pace” a celoru trei imperatii a cautatu prin totu mediuloculu a aplaná neintielegerile escate intre poteri si a indrumá pe Turci'a la introducerea reformeloru necesare. Inse in desierti au fostu tóte. Pétr'a ce s'a deslipitu odata de stenc'a din verfulu muntelui anevoie se mai póte opri la jumetate drumulu. Austro-Ungari'a nu a potutu impedeacă resbelulu russo-turcescu si furtun'a, de care se temeau maghiarii mai multu, erupse pe campiele Bulgariei.

Maghiarii vedindu pericolulu apropiandu-se cereau in gur'a mare resbelulu cu Russi'a pentru apărarea integritatii Turciei. Ei credeau ca astfeliu voru poté tiené in locu bolovanulu ce incepu a se rostogoli in vale, ca voru poté impedeacă pe unu timpu mai indelungatu reconstruirea Orientulu europeanu Zadarnice fura inse si sfortiarile aceste. Contelui Andrásy 'i erau manile legate si rezultatulu a fostu ca Austro-Ungari'a a observatu pana astadi cea mai stricta reserva.

Tóte pana la unu locu inse. Acum'a a sositu momentulu, in care trebuie se ié positiune si monarchi'a nóstra. Déca mai voiesce a remané o putere mare, trebuie se desvólte unu programu, trebuie c'unu cuventu se ié parte activa la regularea sórtei popóloru orientali, avendu in vedere interesele sale vitale. Acestu scopu nu 'lu póte ajunge Austro-Ungari'a, decatu numai paralisandu influenti'a Rusiei in Orientu. Cumu? pe ce cale? Negresitu, ca numai pe aceea, pe care procede si Russi'a, pe calea cucerirei de simpathii si in casu de trebuintia si de teritoriu.

Amu ajunsu dér' la unu punctu de unde nu mai potemu se ne întórcemu inderetu, ci trebuie se mergemu totu inainte, intru norocu. August Pulszky si contele Széchen au datu, desi nu fara reserva si temere pentru viitoriu, espressione acestei noue situatiuni inaintea careia se afla monarchi'a. Ambii recunosc ca ocupatiunea Bosniei si a Herzegovinei póte deveni necessara, dér' vedu totodata ca cu acest'a nu e destulu, ca „zidirea statulu ar' trebui se se largósca atunci asia, incatu se incapa intr'ensulu tóte popórele sudslavice.” Nu era acest'a visulu lui Gay, care voia se creeze o limba comuna pentru toti fratii marei Illyrie, pentru cei din Stiri'a de sudu, Carinthi'a, Carnioli'a, Görz si Istri'a Croati'a, Slavoni'a si Dalmati'a, Bosni'a, Herzegovin'a, Muntenegru, Serbi'a si Ungari'a de sudu?

Széchen recunósce pericolulu aspiratiuniloru sudslavice, dér' crede, ca față de aceste aspiratiuni nu se mai póte observá sistemulu negativu de pana acuma. Ce va se dica acest'a? Austro-Ungari'a se favorizeze uniunea sudslaviloru sub sceptrulu dinastiei habsburgice?

Dér' nu vedu maghiarii pericolulu ce ar' invólve pentru sistemulu domnitoriu o asemenea politica?

Cu-o voce profetica accentuá Pulszky, ca ocupatiunea Bosniei si a Herzegovinei ar' schimbá caracterulu politicei austro-ungare astfeliu, incatu monarchi'a ar' capetá cu totul alta față. Pericolulu acest'a 'lu recunósce si Széchen, inse Austro-Ungari'a nu mai póte stá pe locu. . . .

Ocupatiunea Bosniei si Herzegovinei, care formeza viitoria basa de operatiune a politicei monarchiei nóstre este póte iminenta. Oceanulu, de care vorbi Ljudevit Gay e turburatu afundu, valurile lui se voru isbi in curundu cu vehementia de insul'a rassei maghiare. Ce mesura au luat si voru luá maghiarii contra unui asemenea pericolu. Cu cine s'au aliatu? A cui simpathia au castigatu?

## Tratatulu de pace dela San Stefano.

Dupa multa asteptare lumea europeana a potutu ceti in fine tectstulu autenticu alu punctelor tractatulu de pace ratificatu si publicatu la St. Petersburg. Cele 29 articule ale pacii nu contienu inse nici o conditiune ce nu sar' fi anunțiatu si discutatulu mai inainte. Anglesii au fostu mai bine informati, avuramu dér' dreptu a dá mai multu crediementu relatiunei „Oficiulu Reuter” din Constantinopolu. A fostu chiaru interessulu Rusiei cá se se publice intre multele versiuni false si cea adeverata, pentru cá opiniunea publica europeana se fia informata din vreme, cá se nu se sperie, candu va vedé tectstulu oficialu. In adeveru ca nici nu s'a speriatu nimenea de marimea pretensiuniloru rusesci. Multi gasescu chiaru, ca conditiunile pacii dela San-Stefano sunt mai moderate decatu s'a asteptatu in generalu. Nu scimu inca ce impressiune au facutu conditiunile de pace in Romani'a, dér' credemu, ca nu au suprinsu nici acolo. Speranti'a romaniloru, ca dóra dóra Russi'a, vedindu opiniunea ce domnesce in Romani'a si resolutiunea firma a romaniloru de a nu cede nici unu petecu de pamentu de buna voia, nu va mai face amintire de schimbulu Basarabiei in tractatulu de pace, nu s'a implinitu, dér' cu tóte aceste nu se póte trece cu vederea, ca articululu referitoriu la acestu schimbu este asia stilisatu, incatu lasa Rusiei o portitia deschisa pentru casulu, candu póte totusiu ar' fi silita a renunțiá la aneciunea Basarabiei. Dér' se fia si lipsitu cu totul punctulu acel'a, prin care Russi'a 'si reserva dreptulu de a dá Dobrogi'a in schimbulu Basarabiei, (Vedi art. 19 de mai josu) Romani'a totusi nu avea cauza a se bucura de tractatulu dela San-Stefano, fiinduca, desi i se recunósce intr'ensulu independenti'a si dreptulu de desdaunare, nu potea se uíte nici unu

momentu, ca pacea s'a inchiaiatu fora concursulu plenipotentiarulu romanu tramisu anume cu scopu de a aperi interesele tierii la facerea pacii. Tiarulu recunoscuse de facto independenti'a Romaniei, dér' acest'a s'a intemplatulu in dilele de pericolu, candu era amenintata pana si inalt'a lui persóna; acuma inse, dupa ce turculu a fostu trantitu la pamentu cu ajutorulu vitejiloru Curcani, Russi'a nu'si mai aduse aminte de atitudinea ce a observatu atunci insusi suveranulu ei si tractá cu Turci'a despre Romani'a in absentia reprezentantulu romanu, care n'a fostu admisu la negociari. Se credu óre rusii salvati cu aceea, ca au reservatu in Art. V guvernulu romanu dreptulu de a 'si formulá pretensiunile sale de desdaunare, de a se intielege despre acest'a cu Turci'a? Dér' déca turcii nu voru primi conditiunile romaniloru, nu voru voi se platésca ceea ce Remani'a va fia in dreptu se céra? Casulu acest'a nu e prevediutu in tractatu, cu tóte ca e lesne posibilu. Obvenindu inse, se va intrepune Russi'a pentru dreptulu Romaniei? Fața de Muntenegru rusii au fostu mai cu ingrigire, ca-ci au prevediutu si casulu candu asupr'a vreunui punctu nu s'ar' poté intielege cu Russi'a. Se pare inse ca Russi'a a voitu se se ocupe catu de puçinu de regularea sórtei Romaniei, lasandu-o in grij'a guvernulu romanu. Stilisarea articululu V e astfeliu, incatu lasa a crede, ca printrensulu a recunoscutu Turci'a numai independenti'a si dreptulu Romaniei cá belligeranta, ér' pacea definitiva se va regulá intre aceste doue state in specialu. Art. V, care e unulu din cele mai scurte, suna din cuventu in cuventu asia:

„Inalt'a Pórta recunósce independenti'a Romaniei, care 'si va formulá pretensiunile la o desdaunare, ce voru avé a-o stabili in intielegere ambele parti. Pana la inchiaierea unui tractatu directu intre Turci'a si Romani'a supusii romanescei din Turci'a se voru bucura de tóte drepturile garantate supusiloru poteriloru celorlalte europene.”

Articululu V este póte mai lesne de intielesu, déca 'lu vomu pune in legatru cu art. XI, care contine fatal'a mentiune a ghesieftulu cu Basarabi'a. Russi'a a ingrijitu parintescu pentru favoritiu sei muntenegrini, serbi si bulgari, de sórtea viitoria a fostiloru sei aliati dela Plevn'a nu-o dóre inse capulu in aceeasi mesura.

Se fia óre convinsa Russi'a de aceea, ca Romanulu 'si póte ajutá singuru? E fórte verisimulu ca Russi'a se teme chiaru de energi'a si puterea de vieatia a miculu statulu romanu, carele nu se tiene de ginteia slava. Pacea dela San Stefano va dá romaniloru unu nou imboldu de a lucrá pentru recunóscrea dreptulu loru de catra statele europene. Prevediendu, ca acest'a pace nu va aduce cevasi imbucuratori romaniloru, scrie „Romanulu”: „Tectstulu tractatulu desi nu ne va aduce nici bucuria, nici sperantia, totusiu va avé bunurile lui: pentru natiune, spre a sci ce au facutu altii pentru ea, pentru guvern spre a'si orientá pasii si silintiele, cá tóte se ésa bine pentru tíera.” Fia cá se succéda silintieloru guvernulu a reusi cu santulu dreptu alu Romaniei inaintea Rusiei si a Europei!

Lasamu se urmeze acuma cuprinsulu esentialu alu tratatulu de pace autenticu publicatu oficialu in St. Petersburg:

1. Muntenegrulu capeta Niksici, Gaçko, Podgoriça si Antivari. — 2. Muntenegrulu va fia independentu; tóte certele ce le va avea in viitoriu voru fia supuse arbitriulu Austro-Ungariei si Rusiei.
3. Nou'a fruntaria serbesca se estinde pana la Novibazar, Zworniculu-micu si Zakas; fortareati'a Adakaley-Serbescu se va rade. — 4. Proprietariloru de pamentu musulmani aflatori pe teritoriulu cedatu li se lasa posesiunea, care va fia arendata séu administrata de catra altii. — 5. Romani'a va fia independenta; dreptulu ei de a cere o desdaunare de resbelu se recunósce.

— 6. Bulgari'a va deveni unu principatu autonomu cu guvernul tributariu chrestinescu si va ave o militia nationala. Granitiile ei se voru ficsa inainte de evacuatiunea Rumeliei de catra o comisiune speciala russo-turcesca; ele se estindu dela Karadagh pana la Drin'a negra „la laculu Beschik la gur'a riului Struma (Karassu, despre partea litoralului de sudu pana la Burugiulu, la muntele Rhodope si Karabalkanu, la riulu Ard'a pana la Tsimen spre nordu si pana la Hakim-Tabiassi la Marea negra; apoi dela Mangali'a in sudulu Sandsakului (districtului) Tulcea pana la Dunare din susu de Rasgrad. — 7. Principele Bulgariiei se alege de catra poporu si trebuie se capete confirmatiunea Pórtii si aprobatiunea marilor poteri. Nici unu membru din dinastie domitória ale marilor poteri nu póte fi alesu. O adunare de notabili va proiecta sub inspectiunea unei comisiuni rusesce si in presentia comissariilor turcesce nou'a organizatiune a tierii conformu acelei'a din principatele dunarene; introducerea acestei organizatiunii se supraveghiéza in timpu de duoi ani de catra unu comisariu rusescu. Dupa antaiulu anu potu se tramita déca voru voi si celelalte poteri cate unu delegatu specialu pe langa comissariulu rusu. — Trupele turcesce parasescu Bulgari'a. Fortaretiele de acolo se voru rade; materialulu de resbelu si ce e proprietate a statului remane Turciei. Pana la formarea militiei nationale, cumu se prevede camu pe unu timpu de duoi ani, voru remané trupele rusesce in Bulgari'a. — 9. Marimea tributului bulgaru este a se stabili mai tardiu in intielegere de catra marile poteri. — 10. Turci'a e indreptatita a intrebuintia drumurile Bulgariiei cu anumite restrictiuni. — 11. Relatiunile posesiunii de pamentu a musulmanilor se voru regulá analogu modalitatii stabilite pentru Serbi'a. — 12. Fortaretiele dela Dunare se voru rade. Comisiunea internationala a Dunarei de josu remane intacta. — 13. Pórt'a are se restabilésca navigatiunea la gur'a Splinei. — 14. In Bosni'a si Herzegovin'a se introduc reforme, conformu propunerilor facute de catra poteri in prim'a siedintia a conferintiei dela Constantinopolu, inse cu modificatiunile, ce se voru stabili intre Austro-Ungari'a, Turci'a si Russi'a. Articululu — 15 se refera la imbunatatirea starei pe insul'a Cret'a in Epiru si Thesali'a. — Art. 16 se refera la mesurile de apurare ce va ave se le ié Turci'a pentru Armeni'a in contra curdiloru si cerchesiloru. — 17. Se da amnestia completa aceloru supusi turcesci, cari s'au compromis in timpulu resbelului. — 18. Turci'a va regulá graniti'a turco-persana si va luá in consideratiune relativu la Khotour parerea poteriloru mediulocitória. — 19. Desdunarea de resbelu va fi de 1410 milióne ruble, din acést'a suma se subtragu pentru teritoriale cedate 1100 milióne ruble; Turci'a cedéza Sandsacatululu dela Tulcea (Dobrogi'a), in privinci'a acestuia Russi'a si reserveda inse dreptulu de alu dá in schimbu pentru partea Basarabiei cedata la 1856; Turci'a cedéza mai departe cetatile Ardahan, Kars, Bajazid, Batum si pamentulu pana la muntii Soghanly-Dagh. — Art. 20 se refera la regularea afaceriloru litigióse ale supusiloru russi. — Art. 21 contine dispositiuni secundarie in privinti'a relatiuniloru locuitoriloru din teritoriale cedate — Art. 22 vorbesce de scutul, de care se voru bucura calugarii dela muntele Athos si pelerinii rusesce. — Art. 23 dice ca tractatele de mai inainte in privinti'a comerului se voru restitui — 24 Bosporulu si Dardanelele remanu deschise pentru naile de comereiu in timpu de pace. — 25. Trupele rusesce evacuéza Turci'a europeana in siese luni dupa stabilirea pacii definitive. — Art. 26 contine determinatiuni provisorice relativu la administrarea teritorialoru ocupate pana la desiartarea loru de catra russi. — 27. Pórt'a promite, ca nu va prigoni pe acei supusi turcesci, cari au statu in relatiuni cu armat'a turcesca. — Art. 28 contine determinarile in privinti'a redarii prizonieriloru de resbelu. — 29. Ratificatiunile preliminariloru pacii se voru schimbá in timpu de 14 zile la Petersburg.

#### Din delegatiunea ungara.

Desbaterea asupra creditului de resbelu in delegatiunea ungara contine multe momente interesante. Cu tóte, ca la votare toti au fostu pentru creditulu cerutu, s'a potutu observá o mare diversitate de idei in apretierea situatiunii politice a monarchiei si a modului, in care ar' trebui se procedá guvernulu austro-ungaru. Vomu trece dér' in revista cuventarile ce s'au tienutu cu

acést'a ocaziune. Referintele Dr. Falk, recomandandu in numele comisiunii primirea creditului nu a desvoltatu nici o idea noua, pe care se nu-o fi cititu in „Pester Lloyd“, a carui'a redactorusiefu este. Cu atatu mai multe si mari cestiuni ale viitoriului a atinsu vorbitoriulu urmatóriu Augustu Pulszky, se vedé inse, ca densulu se misca pe unu terenu de cugetare nou si pana acuma nepracticatu. De aceea s'a si feritu a intrá in discussiunea consecintieloru ce le-ar' ave pentru monarchia politic'a indigitata de elu. Pulszky este convinsu cá si toti ceilalti, ca este interessulu de viét'a alu monarchiei nóstre de a impedecá estinderea poterei rusesce in Orientu. Noi, dise elu, formamu unu statu cu-o politica esterióra conservativa, cu-o directiune defensiva si pacifica, Russi'a inse are unu caracteru contrariu si este dupa Rom'a cea d'antaia imperatia puternica, care urmaresca energicu o politica ce sémana cu aceea a imperiului romanu. Din punctulu acést'a de vedere voiesce a se procede la esaminarea cestiuniloru orientale.

In prim'a linea — dise Pulszky — este a se luá in consideratiune viitória situatiune a Romaniiei, care a scapatu de o dependentia fórté slaba si póte se fia mane strensu aliata cu noi, dér' care póte se ajunga totu asia de usioru intr'o dependentia cu multu mai apesatória de poterea noue inimica; acést'a trebuie se-o impedecamu, pentru ca ar' fi contra interesselorú nóstre. Nu indignatiunea justa contra neindreptatirii flagrante, nu simpathi'a catra popórele vecine este, care 'lu influentiéza, ci are convictiunea, ca ocupatiunea Basarabiei de catra Russi'a trebuie cu necessitate se aiba asemeni urmari, cari s'ar' indreptá imediatu contra nóstra. Reincopcierea Basarabiei la Russi'a ar' aduce cu sine, cá Romani'a se fia dependenta de Russi'a, pentru ca Russi'a ar' capeté in mana chiai'a Dunarei, pentru ca Romani'a nu ar' mai ave ce se spereze in Orientu si prin urmare ar' trebui se se întórca cu tóte aspiratiunile sale contra nóstra; in fine pentru ca 'si-ar' perde vointi'a propria si prin aceea ar' fi lipsita de simtiulu acelei responsabilitati, care e singura garantia morala a politicei unui statu. O alta urmare ar' fi, ca Romani'a ar' cedá si Dobrogi'a si Russi'a ar' ajunge in posesiunea deplina a guriloru Dunarii, la ceea-ce tientesce de ani politic'a rusesca.

Apoi trece la cestiunea bulgara si dice, ca in privinti'a acést'a este de mare importantia, cá monarchia nóstra se nu lase cá Bulgari'a se se estinda prea departe, asia, in catu se fia periclitata prin aceea interesele grecesce, cari armoniéza mai multu cu cele austro-ungare. Mai departe vedu unu periculu in aceea, déca influenti'a rusesca ar' remané preponderanta acolo, déca Bulgari'a s'ar' russificá. Mai multu inse dice, ne interesséza sórtea tieriloru dela fruntári'a nóstra de sudu. Concede, ca ocupatiunea Bosniei si a Herzegovinei póte se devina necessaria, dér' atunci ar' trebui se ne estindemu si mai departe pana la fruntariile de sudu ale provinciiloru grecesce, ca-ci numai asia amu poté asigurá rezultatulu intentiunatu. Dupa ocupatiunea Bosniei si a Herzegovinei zidirea statului nostru ar' trebui se se mai largésca, pentru cá se póta locui in ea tóte popórele sudslavice. Acést'a ar' schimbá caracterulu politicei nóstre, si ar' provocá unu stadiu de transitiune, a carei desvoltare finala ar' fi, ca ar' trebui se se schimbe faci'a de pana acuma a monarchiei. Si in comereciu orientalu o afia pe acést'a periclitata ca-ci russii au si politic'a loru economica precumu au politic'a loru de nationalitate si de cucerire. Dice in fine ca avendu in vedere interesele mari ale monarchiei votéza creditulu.

Dupa Pulszky a vorbitu croatul Voncina 'a in limb'a s'a meterna. Elu a desvoltatu pe largu cestiunea sudslavica atinsa de antevorbitoriulu seu. Multiamindu contelui Andrásy pentru grija ce a datu liberarei chrestiniloru de pe peninsul'a balcanica lauda politic'a lui, care o numesce precauta deórece s'a basatu pe aliantia celoru trei imperatii, speréza, ca va succede monarchiei nóstre a regulá in loiala intielegere cu aliatii sei (Russi'a si Germani'a) si 'n tóta pacea starea lucruriloru in Orientu spre multiamirea popóreloru. Mie, dice elu mi se pare ca ingrigirea, ce se descrie atatu de multu in publicitate, dupa care miclele state, cari se voru ridicá din ruinele imperatiei turcesce ar' poté se involve unu periculu pentru monarchi'a nóstra, este cu totul nefundata. Voncina crede din contra, ca monarchi'a nostra va ave prin institutiunile sale de statu inaintate mai mare potere de atractiune faci'a de acele mici state de catu ori-care alta

potere. Tóte ingrigirile voru inceté in momentulu, candu monarchi'a nóstra in poterea dreptului istoricu si a interesselorú sale va reocupá Bosni'a si Herzegovin'a. Tierile aceste se potu astadi ocupá fora mari greutati intre aplausele Europei si binecuventarile poporatiunii de acolo. Esista unu proverbiu turcescu, ca „unde calca peciorulu turcului se usca érb'a“. Sub Austro-Ungari'a inse Bosni'a si Herzegovin'a ar' inflori si s'ar' poté sperá, ca poporulu croatu din aceste tieri cu tóte suferintiile sale seculare s'ar' ridicá in curundu la treapta aceea de cultura, care se-i faca posibilu de a participá si elu cu celelalte popóre ale monarchiei la portarea sarcineloru publice comune. Nu eschidunici pe croatii bosniaci de religiune mohamedana, cari fiindu fórté talentati sub influenti'a cultureru europene ar' inceté a mai fi turci si ar' deveni unu factoru insemnatu in nou'a viétia de statu. N'avemu decatu se cetimu reportulu baronului Krausz relativu la starea celoru 110,000 refugiatu, spre a capeté o idea clara despre miseri'a materiala, in care póte se impinga domni'a turcesca pe unu poporu. Voncina crede, ca pe lenga celelalte titluri de dreptu si motive politice ar' mai fi si cestiunea restituirei cheltuieliloru facute pentru sustinerea refugiatiloru bosniaci, care ar' trebui se indemne pe Austro-Ungari'a la reocuparea Bosniei si a Herzegovinei. (Aceste cheltuieli se urca la 7 milióne florini) Monarchi'a nóstra, dise in fine delegatul croatu, va remané fidelu missiunii sale culturale si va face unu mar-servitiu omenirei, déca va concede cá popórele peninsulei balcanice se se elibereze si se se constituie in mici state si déca va reluá in sinuluseu Bosni'a si Herzegovin'a, cari dupa dreptulu istoricu si positiunea geografica apartienu corónei St. Stefanu, si cari ar' poté se fia apoi in unire cu tierile sorore Croati'a si Dalmati'a unu zidu aperatoriu alu monarchiei contra ori-carui periculu, vina elu din ori-ce parte.

Contele Anton Szécheu e de parere, ca evenimentele s'au desvoltatu in mesura mai mare decatu se asteptá. Acuma ne aflamu faci'a cu-o noua situatiune, a carei greutati se potu inmultu prin noue resbele, dér' nu se potu delaturá. Nu toti acei'a, cari au combatutu politic'a guvernului au doritu actiunea bellica a monarchiei in interessulu Turciei.

Accentueaza apoi in prim'a linea importantia unei solutiuni pacifice. Nu póte negá, ca aspiratiunile sudslaviloru sunt periculóse, dér' crede, ca a trecutulu timpulu de a mai opune acestoru aspiratiuni unu sistemu negativu. In privinti'a ocupatiunii Bosniei si a Herzegovinei doresce, cá principiulu conducatoriu se fia din punctu de vedere culturalu, asigurarea internationala a interesselorú materiale ale monarchiei pe aceluteritoriu, care e geograficu mai apropiatu de influenti'a ei.

Baronulu Béla Bánhidý are o buna parere despre portarea lui Andrásy, care, dice elu, a adusu jertfe, a facutu concessiuni, ba a trebuitu póte chiaru se neglige unele, numai spre a nu isolá monarchi'a si spre a sustiené bunele relatiuni cu Germani'a mai cu séma. (!) Spera inse, ca timpulu concessiuniloru a trecutulu. Declararea ministrului de esterne, ca ocupatiunea Bosniei póte se devina necessaria, nu'lu prea linistesce, socotindu inse cu faptele intemperate, vede, ca Bosni'a nu póte fi considerata sub tóte impregiurarile cá unu „noli me tangere“ (nu me atinge). Fiindu inse necessaria ocupatiunea ar' fi mai corespundietoriu positiunii si aspiratiuniloru de potere mare ale monarchiei, déca ea s'ar' estinde mai departe si nu s'ar' margini numai la Bosni'a si Herzegovin'a. A se margini numai la ocupatiunea acestoru provinciiloru ar' insemná a lasá friptur'a altora si a se multiami cu ósele, a aduce jertfa in bani si avere fora fólose politice. Déca este se ocupamu, atunci cu catu vomu ocupá mai multu cu atatu mai bine, pentru cá se potemu inauguré celu puçinu o politica comerciala si de drumu de feru corespundietória interesselorú nóstre.

Dupa croatululu Horváth, care cá si Voncina a pledatu cu caldura pentru luarea in scutu a fratiloru bosniaci, a vorbitu Eduard Zsedényi. Ministrulu Andrásy, dise elu, n'a facutu amintire in espunerea s'a despre relatiunile dintre cei trei imperatii, a spusu numai, ca o singura potere fara concursulu celorlalte nu póte resolvá cestiunea orientala. Cumu se vede inse, o potere a si inchiaiatu pacea si se pare ca Germani'a voiesce se ié in scutululu seu ocupatiunile rusesce, celu puçinu se póte deduce acést'a din vorbirea lui Bismarck, in care citéza cuvintele „beati possidentes“. Provóca apoi pe Andrásy se spuna, ca óre fiva impartasitu congressului tratatulu de pace si intréba,

este adevărat, ca interesele Austro-Ungare sunt identice cu acele ale cabinetului de Berlin? Acuma s'a manifestat amicitia Germaniei numai în simțimentele de amicitia ce le are cancelarului germanu pentru ministrul nostru de externe. (Aplause).

Contele Albert Apponyi marturisează sințier în numele soților săi de principia, că acuma nu mai poate fi vorba de a scuti pe deplin interesele austro-ungare, ca-că aceste sunt deja până la urmă foarte jicnite și ca astăzi problema poate fi numai de a împedea, că nu cumva jicnirea de până acuma a intereselor monarchiei se se prelungească într'unu pericolu pentru existența ei. Or'a, în care ne vom trage socotăla cu guvernul, încă nu a sosit. Trece apoi la cestiunea ocupației Bosniei și dice, că așa se pare, că această va deveni ossi'a intereselor austro-ungare în cestiunea orientala. Dér ar' fi o mare eróre a crede, că stér'a acestor interese se poate margina geografice; ea se estinde peste tota peninsul'a balcanica și definiunea adevărată a intereselor monarchiei consistă în influența decisivă ce-o va avea nu numai asupra organizației, dér și asupra dezvoltării ulterioare și a rolului politic alu teritoriului acestuia.

Emericu Balogh și Szivák combatu politică guvernului. Celu din urmă dice, că alianța celor trei imperii a stricatu numai intereselor austro-ungare. Politică guvernului a favorizat soluțiunea cestiunii orientale pe baza natională. Din punctulu de vedere maghiaru soluțiunea această pe baza natională trebuie se fia condamnată; celu mai fatalu lucru este, că politică noastră esterióra a spriginitu direcțiunea această natională într'unu timpu, cându marea opera a consolidării noastre încă nu erá gata. Mai departe dice, că aneșciunea Bosniei și a Herzegovinei ar' fi mai fatală pentru monarchia noastră decât a fostu împartirea Poloniei pentru echilibrulu Europei, ea ar' însemná periclitarea dualismului. (Va urmă.)

### „Kelet” despre poporul dela țiera.

Diariulu maghiaru din Clusiu „Kelet” în arii 68 și 69 din an. c. publica doi articuli începători, cari vorbesc despre peccatele ce le comitu proprietarii mari (mosierii) cu poporul țieranu, și despre injuriile cea multu stricatósă a jidaniilor asupra poporului, pe care lu atragu la betia în carciunile lor, mai vertosu în timpul erno, cându țieranii n'au continuat ocupațiunii. Anumitu împartescesce despre starea cea intristată a poporului țieranu dela unu corespondentu acestu:

„O parochia de dileri (palmasi) cu mai multi prunci abia poate lucra preste véra, că se pota trai, ca-ce și diu'a de cósă arare ori trece peste 32 cr., cu tóte că această se platesce mai bine. Amariu loru viétia de comunu abia începe în Martiu și Aprile. Si ce fora sufletu e adeseori proprietariulu. Dileriulu merge la elu și 'i cere jumătate de ferdela (mertia) cucuruza (porumbu) pentru lucru de véra. Domnulu tiranu deschide unu protocolu mare, cei servește pentru casuri de aceste, da bucurosu jumetatea de ferdela bucate și scrie în carte: X. X. 1878. a primitu în 15 Martie jumătate ferdela de porumbu, pentru care e detoriu cu 6 dile de cósă și soci'a lui cu 3 dile la strinsulu fenului.”

Acést'a amu scris'o din cuventu în cuventu dintr'unu protocolu. Se dicu mai multu? Puținele grantie ce le-a capetat abie tienu cateva dile și déca nu are altu castigu, de nou trebuie se se imprumute. Asttelu se belește pe sate sermanulu de dileriu!”

Casulu pomenitu aici, dice mai incolo „Kelet”, e numai o trasura caracteristică a acelei practice, care dupa cum scimu prea bine există în tota țiera la noi, în tóte comunele fora excepțiune. Impregiurarea această apare cu totul neînsemnată, dér déca amu poté face socotéla, ar' esi, că cam jumătate din pogónele iobagesci, capatate în an. 1848, au caditu jertfa tractării acesteia practisate de regula din partea proprietarilor de pe sate și a jidaniilor mesuratori de vinarsu. Si această nu de aceea că a luat imprumutu țieranulu flamand, ci de aceea, că a trebuit se platésca unu percentu de 1000 pentru detori'a s'a. Pentru acest'a nu este lege de camata și totusi e cea mai înspaimentată usura. Decate ori și în cate feluri nu injura fiacine pe guvernul pentru darile cele mari; dicu, că din caus'a acestora poporul ajunge la sapa de lemn. Si óre darile causaza a mii'a parte a acelei pagube în averea poporului, pe cata causaza portarea proprietarilor de pamentu. De

siguru că nu. Face apoi excepțiuni pentru cei justii și dreptii, cari ar' luá numai 100 percente pentru detoria, dér maranimosi de acesti'a pucini voru fi s. c. l.

În artículu alu 2-lea vine pseudonimulu Justus, autoriulu artículilor și recunosc, că maghiarii se numesc cu deosebire cultivatori de pamentu, încatu Europ'a e avisată la productivitatea țierei acesteia; înse catu pentru tempulu de érna, apoi e lucru spaimentatoriu a privi la poporul sateanu, ca-că, unde se află paduri la satu, apoi pe acolo mai audi ici colorunetulu securei, dér unde nu e padure, ai gandi, că totu țienutulu acela e mortu. E frumoasă ocupațiunea cultivatorilor de pamentu, dér o astfelu de stare a muncitorilor e spaimentatária. Unu proverbium germanu dice, că neactivitatea e mam'a peccatului. Si la noi acestu peccatu 'și are fii destui, pentru-că omulu flamand tóte le încerca și, fiind-că nici aici nu capeta lucru, pentru unu osu de rosu 'și zalogesc dreptulu peccutiului seu de pamentu, ba în desperarea s'a se dedă și la betia în brațele jidaniilor, cari au interesu, că poporul se fia betivu, apoi beti'a ajutată de nelucrare se latiesce pe di ce merge și apoi la asemeni ómeni nu mai vedi minte vióia, nici voia de a lucrá, dér nici poti așteptá vreodata dela ei sporiu la lucru.

Ar' fi mai fericitu și mai avutu și statulu, — dice Justus — déca pe acolo, unde cresc rogozuri s'ar' ocupá poporul sateanu în tempulu de érna cu impletire de rogojine, de corfe, de stergatária de pecióru, de scatulce, de coperisii la sticle și cosniti de stupi s. a. s. a.; ér unde se află paduri, se face prevasuri pentru portrete, și la alte lucruri, cuthii de aprinjóre (chibrituri) corfe de tóta sam'a și cate tóte lucruri folositorie, ciubara, cofe, jucarii pentru baiati și sute alte manufacte, ce aduc castigu; unde se află alabastru, marmora și alte petre, de cari se gasescu mai petotindeni, se face téscuri de scrisori, vase de flori, óle de totu felulu, borcane de țienutu tutunu s. a. unde se află paie (și unde nu'su?) se se impletésca tóta érna pelarii cu gustu, coperisii și invelitória la sticle s. a. s. a.; ér partea femeiesca se țiese și prepare pandie fine, madepolame asia de fine, precum sunt de exemplu pandiariele produse de femeile țierance austriace și vendute la fabricantiu din Vien'a, pe cari noi le cumparamu din prava-liile (boltele) nostre cu pretiu scumpu dintr'a trei'a mana. Tóte aceste nu e imposibilu de a fi într'oduse și la noi, numai se învetiamu poporul la indusria casnică.

### Cantulu Latinului.

Primulu dela secretariulu Societati limbelor romane d. Alph. Roque-Ferrier din Montpellier (Franci'a) spre publicare urmatoriulu Programu:

În Martie Pasciloru din 1878, — anu care coincide cu bimilenari'a aniversaria a fundatiunii cetatii Aquae Sextiae (Aix în Provence) de catra romani — Societatea limbelor romane va decerne la Montpellier, în sediint'a solemnă a celui de alu doilea alu seu concursu trienalu, o cupa mare simbolică de argintu, că premiu autorului celei mai bune poesii pe tem'a urmatoria: „Cantulu Latinului”, séu altfelu disu „Cantulu ginteii latine”.

Pentru acestu premiu, — care este oferitu de Excelentia S'a D. A. de Quintanay Combis, presiedinte alu jocularilor floralu ale limbii cetaiiane dela Barcelon'a în 1874, — limb'a romana, franceza, catalana, italiana, provençiale și tóte limbele latine sunt admise la concursu.

Societatea limbelor romane doresce că această poezia, care nu trebuie se fia pré lunga, se se considere că unu felu de cantu de ginte, putendu, gratia a numerosei traductiunii p'acelasi ritmu, se devia unu cantu comunu tuturor popórelor, cari vorbescu astazi unu idiomu derivatu din vechi'a limba a Romei.

Concurentii sunt invitati a indicá într'unu modu precis, de care limba séu dialectu se voru fi servitu.

Manuscriptele poesiei „Cantulu Latinului” potu chiaru fi însoțite de notatiunea musicală a unei arie potrivita cu vorbele.

E neapertu că manuscriptele se fia adressate franco înainte de 25 Aprilie 1878 (ultimu terminu de rigóre), catra secretariulu Societati (A monsieur le secrétaire de la Société des langues romanes, à Montpellier, France).

Manuscriptulu va portá o epigrafa, care va fi copiată și pe unu plicu sigilat, care se continea scrisu numele și adresă autorului.

Poesiile tramise cata se fia inedite.

Societatea 'și reserva dreptulu de a face se se traduca în tóte limbele romane „Cantulu Latinului”, care va fi premiatu, și de a modificá séu chiaru a schimbá notatiunea musicală a ariei. În casu, cându s'ar' face unu nou con-

curu pentru aceste două ultime obiecte, unu nou programu specialu va fi anunțiatu înainte de 1 Iunie 1878.

Manuscriptele tramise nu se voru mai restitui, ci voru fi depuse în arhivele Societati, care va avea dreptulu de a publicá odată cu bucat'a premiata și tóte acelea, cari i-se voru paré, că merita de a fi imprimate.

### Din Resiti'a montana

ni se tramite spre publicare urmatoriulu Necrologu: Invetiariulu Iosifu Popescu gr.-or. nascutu în Resiti'a la a. 1808 în etate de aprópe 70 ani, dupa unu morbu periculosu, care nu de multu timpu 'lu capatase, fú rapitu de mórte în 15 Ianuariu a. c. la 9 óre diminetia, ér în 17 la 2 óre dupa amédiu s'a înmormentatu. La conductu au asistatu 4 preoti și 6 invetiatori gr.-or. și a luat parte capelanulu și 3 invetiatori germani cu scolarii din clasele lor și unu numerosu poporu. Repausatul lasá în doliu pe unu frate alu seu, apoi nepoti, nepóte și alte rudene. — Densulu în a. 1825, voindu a se face pedagogu, a intratu în institutu preparandialu din Aradulu-vechiu, ér în a. 1827 cu progressu a absolvatu studiale cu calcule de eminentia. În 1828 fú denumitu invetiariulu în comun'a Furlugu, totu în acelu anu veni în Resiti'a montana, în loculu nascerii sale, unde funcționá unu siru de 44 ani. Elu pe multi din fii poporului ia inspiratu, imbarbatatu și îndemnatu se îmbrăciosisze carier'a studialor, se frecuețeze institutule mai înalte. Între scolarii sei se vedu astazi preoti, invetiatori pe la clasele reali, cari sunt pe la oficiuri publice politicesci și giudiciale, precumu și multi din clas'a lucratorilor numerosi, cetatiani, între cari împiegati la societatea calei-ferate de statu s. a. Popescu a fostu unu, carele în oficiulu seu invetiatorescu s'a ocupatu nu numai de instructiune și educatiune, dér s'a interessatu și de causele nationali, precumu: la tóte alegerile membrilor dietali a fostu participantu și a fostu sinceru cu natiunea s'a Popescu a oferitu la Academi'a de drepturi în a. 1870 și în a. 1872 la societatea Petru Maioru, la gimnasiulu din Bradu etc. — Densulu din tóte obiectele de invetiamentu a fostu cu mare diligintiă și activitate, dér mai alesu în studiulu aritmeticu, și geograficu s'a distinsu, apoi și în art'a scrisorii, caligrafia, și în cantulu bisericescu a fostu unu dintre cei renumiti. Nu a fostu înse remuneratu dupa meritele sale, ci în urm'a unor invidii și suspitiuni, falsificari și maiestrii seducatorie ale unora, la a. 1870 i'a venit pensiunea, adeca 132 fl. v. a. anualu cu cuventu, că erá prea betranu, și fú delaturatu din postulul seu, fora de voi'a lui, unde elu încă erá în stare a mai servi cu onóre. Popesculu nu voi a luá pensiunea pana în Iuliu 1877, atunci mai capetá unu premiu oficialu de 60 fl. v. a. anuali. Invetiariulu Iosifu Popescu din a. 1871 pana în a. trecut 1877 a avutu foarte mari suferinti, și au traitu o viétia de totu misera și infrenata. Elu erá unu modelu de chrestinu și de invetiariulu bunu, cumu au fostu invetiarii cei adevăratii în timpurile vechi. În primavér'a viétoria avu de scopu a calatori la sinodulu eparchialu, dér și la Excelentia s'a în caus'a mai multor vaierari, înse destinulu nu au voit. Domnulu parochu Gr. Pocrianu prin o cuventare au insiratu meritele fostului seu invetiariulu Iosifu Popescu, care 50 de ani cu acuratetia a funcționatu în biseric'a Resitiiei, 44 ani a fostu docinte și 6 ani în pensiunea invetiatoresca. — Odihneascalu Dumnedieu cu dreptii, ca-că au fostu unu sufletu bunu și nobilu!

Unu romanu.

### Diverse.

(Trupele romane din Bulgari'a) au reintratu, cumu anunția „Rom.”, mai tóte în țiera parasindu tóte locurile ce ocupara afara de Vidinu și Belgragicu. La Vidinu au remasu numai două regimente, alu 15-lea de dorobanti, alu 6-lea de linia, împreuna cu două baterii de artileria; la Belgragicu unu batalionu din reg. alu siéptelea de linia.

(Trofeele romane) luate la Plevn'a sunt pe drumu de a fi aduse tóte în țiera. „Romanulu” ne spune, că 19 tunuri au și sositu la Corabi'a, ér altele împreuna cu chesónele lor la Turnu-Margurele. Numerulu tunurilor nu e cunoscutu în modu positivu, se scrie înse că trecu peste 30. Ministrulu de reșbelu spre a activá aducerea lor în țiera, a tramis în Bulgari'a caii dela tunurile armatei romane. Astfelu acele guri de focu voru fi depuse în curundu în arsenalele romane. Li se prepara o primire imposantă din partea publiculu capitalei.

(Cari voru fi plenipotentarii poteriloru la congressu?) Fiindu că mai este sperantia că congressulu se va intruni, desi nu la terminulu așteptatu, aducemu și noi dupa „diariile” din Vien'a numele acoloru sóne, cari voru representá diversele poteri la acea ilustra adunare. Plenipotentariulu Germaniei va fi principele Bismarck, alu Austro-Ungariei: contele Andrásy,

